

Równanie powyższe nosi nazwę równania ciągłości dla strugi.
Równanie ciągłości dla strumienia płynu nieściśliwego

$$F v_{\text{śr}} = Q = \text{const} \quad (3.3)$$

oznacza, że iloczyn średniej prędkości przez pole przekroju jest stały w każdym przekroju strumienia.

Prędkość średnią obliczamy ze wzoru

$$v_{\text{śr}} = \frac{1}{F} \int_F v_i dF,$$

gdzie v_i oznacza prędkości w każdym punkcie przekroju.

Natężenie objętościowe strumienia Q można wyrazić stosunkiem objętości płynu ΔV , przepływającej przez dany przekrój strumienia, do czasu przepływu Δt , a więc

$$Q = \frac{\Delta V}{\Delta t}.$$

Średnią prędkość w przekroju poprzecznym możemy obliczyć z zależności (3.3).

Podane równania ciągłości dla strugi i strumienia odnoszą się do przepływów jednoparametrowych, to znaczy, że dla opisanego przepływu wystarczy jedna tylko zmienna niezależna, a mianowicie odległość rozpatrywanego przekroju od dowolnego punktu początkowego, mierzona wzdłuż środkowej linii rurki prądu.

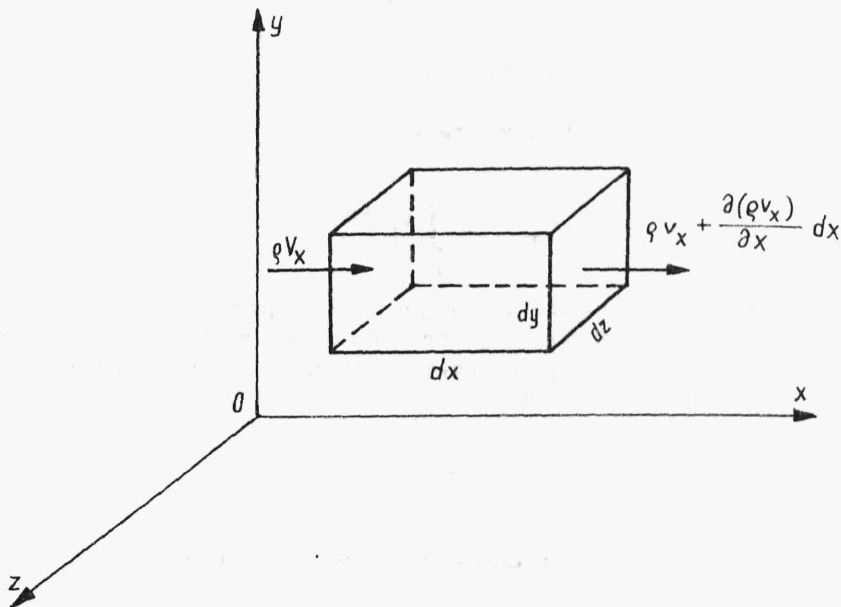
3.3. RÓŻNICZKOWE RÓWNANIE CIĄGŁOŚCI

W rozważaniach przepływów przestrzennych, w których zwykle wyznacza się składowe prędkości v_x, v_y, v_z ciśnienie p oraz gęstość ρ jako funkcje współrzędnych przestrzennych x, y, z i czasu t , równanie ciągłości wyprowadza się z równości masy płynu, która wpływa i wypływa z elementarnego prostopadłościanu o krawędziach dx, dy, dz (rys.3.6).

Rozważmy ogólny przypadek nieustalonego przepływu płynu ściśliwego przyjmując $\rho(x, y, z, t)$.

W kierunku osi x wpływa w czasie dt do elementarnego prostopadłościanu przez lewą ściankę o powierzchni $dy dz$ masa płynu $\rho v_x dy dz dt$. Przez przeciwną ściankę, w tym samym czasie, wypływa masa płynu równa

$$\left(\rho v_x + \frac{\partial(\rho v_x)}{\partial x} dx \right) dy dz dt.$$

Rys.3.6

Przyrost masy w czasie dt jako różnica mas wpływającej i wypływającej w kierunku osi x wyniesie

$$- \frac{\partial(\rho v_x)}{\partial x} dx dy dz dt.$$

Analogiczne przyrosty masy otrzymamy przy przepływie w czasie dt w kierunku osi y i z :

$$- \frac{\partial(\rho v_y)}{\partial y} dx dy dz dt,$$

$$- \frac{\partial(\rho v_z)}{\partial z} dx dy dz dt.$$

Suma tych przyrostów masy w elemencie płynu w czasie dt równa jest

$$- \left[\frac{\partial(\rho v_x)}{\partial x} + \frac{\partial(\rho v_y)}{\partial y} + \frac{\partial(\rho v_z)}{\partial z} \right] dx dy dz dt.$$

Jeśli w czasie t gęstość wynosiła $\rho(x, y, z, t)$, to w czasie $t + dt$ gęstość będzie równa

$$\rho(x, y, z, t + dt) = \rho + \frac{\partial \rho}{\partial t} dt.$$

A zatem w czasie dt masa płynu wewnątrz elementu zmieni się od wartości $\rho dx dy dz$ do wartości $\left(\rho + \frac{\partial \rho}{\partial t} dt\right) dx dy dz$. Stąd przyrost masy w czasie dt wyniesie

$$\frac{\partial \rho}{\partial t} dx dy dz dt.$$

Porównując podane przyrosty masy w elemencie płynu otrzymamy:

$$- \left[\frac{\partial(\rho v_x)}{\partial x} + \frac{\partial(\rho v_y)}{\partial y} + \frac{\partial(\rho v_z)}{\partial z} \right] dx dy dz dt = \frac{\partial \rho}{\partial t} dx dy dz dt$$

lub

$$\frac{\partial \rho}{\partial t} + \frac{\partial(\rho v_x)}{\partial x} + \frac{\partial(\rho v_y)}{\partial y} + \frac{\partial(\rho v_z)}{\partial z} = 0. \quad (3.4)$$

Jest to różniczkowe równanie ciągłości dla płynu ściśliwego.

Równanie (3.4) możemy przedstawić w innej postaci rozwijając poszczególne człony tego równania:

$$\frac{\partial(\rho v_x)}{\partial x} = \rho \frac{\partial v_x}{\partial x} + \frac{\partial \rho}{\partial x} v_x = \rho \frac{\partial v_x}{\partial x} + \frac{\partial \rho}{\partial x} \frac{dx}{dt},$$

$$\frac{\partial(\rho v_y)}{\partial y} = \rho \frac{\partial v_y}{\partial y} + \frac{\partial \rho}{\partial y} v_y = \rho \frac{\partial v_y}{\partial y} + \frac{\partial \rho}{\partial y} \frac{dy}{dt},$$

$$\frac{\partial(\rho v_z)}{\partial z} = \rho \frac{\partial v_z}{\partial z} + \frac{\partial \rho}{\partial z} v_z = \rho \frac{\partial v_z}{\partial z} + \frac{\partial \rho}{\partial z} \frac{dz}{dt}.$$

Podstawiając te wyrażenia do równania (3.4) otrzymamy

$$\frac{\partial \varrho}{\partial t} + \frac{\partial \varrho}{\partial x} \frac{dx}{dt} + \frac{\partial \varrho}{\partial y} \frac{dy}{dt} + \frac{\partial \varrho}{\partial z} \frac{dz}{dt} + \varrho \left(\frac{\partial v_x}{\partial x} + \frac{\partial v_y}{\partial y} + \frac{\partial v_z}{\partial z} \right) = 0.$$

Pierwsze cztery wyrazy równania stanowią pochodną zupełną gęstości względem czasu, a sumę pochodnych cząstkowych składowych prędkości w nawiasie wyrażamy jako divergencję wektora prędkości, zatem

$$\frac{d\varrho}{dt} + \varrho \operatorname{div} \bar{v} = 0. \quad (3.5)$$

W przypadku ruchu ustalonego płynu ściśliwego $\frac{\partial \varrho}{\partial t} = 0$, równanie ciągłości (3.4) przyjmie postać

$$\operatorname{div} (\varrho \bar{v}) = \frac{\partial (\varrho v_x)}{\partial x} + \frac{\partial (\varrho v_y)}{\partial y} + \frac{\partial (\varrho v_z)}{\partial z} = 0.$$

Dla płynu nieściśliwego ($\varrho = \text{const}$) różniczkowe równanie ciągłości (3.4) uprości się do postaci

$$\operatorname{div} \bar{v} = \frac{\partial v_x}{\partial x} + \frac{\partial v_y}{\partial y} + \frac{\partial v_z}{\partial z} = 0. \quad (3.6)$$

Otrzymane równanie ciągłości możemy sformułować w ten sposób, że suma cząstkowych pochodnych składowych prędkości względem odpowiednich współrzędnych w dowolnym punkcie obszaru wypełnionego przepływającym płynem jest równa zeru.

Udowodnimy jeszcze, że $\frac{\partial v_x}{\partial x} + \frac{\partial v_y}{\partial y} + \frac{\partial v_z}{\partial z}$ określa względną zmianę objętości płynu w jednostce czasu. Z równania (3.4) mamy

$$\frac{\partial v_x}{\partial x} + \frac{\partial v_y}{\partial y} + \frac{\partial v_z}{\partial z} = - \frac{1}{\varrho} \frac{d\varrho}{dt}.$$

Niech $m = \varrho \delta$ będzie masą małego poruszającego się elementu płynu, a δ jego objętością. W czasie ruchu płynu gęstość i objętość δ tego elementu mogą się zmieniać, jednakże masa elementu powinna pozostać stała ($m = \text{const}$).

Wówczas będziemy mieli

$$\frac{dm}{dt} = \frac{d\varrho}{dt} \delta + \varrho \frac{d\delta}{dt} = 0,$$

a stąd

$$\frac{1}{\delta} \frac{d\delta}{dt} = - \frac{1}{\varrho} \frac{d\varrho}{dt} = \frac{\partial v_x}{\partial x} + \frac{\partial v_y}{\partial y} + \frac{\partial v_z}{\partial z} = \theta.$$

tzn. że θ jest prędkością rozszerzania się jednostki objętości i w związku z tym nazywa się ją współczynnikiem rozszerzalności objętościowej, oczywiście dla płynu nieściśliwego $\theta = 0$.

Przy wyprowadzeniu równania ciągłości nie czyniliśmy żadnych ograniczeń dotyczących lepkości lub braku lepkości płynu. Równanie ciągłości w podanej powyżej postaci jest słuszne zarówno dla płynów nielepkich jak i lepkich.

3.4. POLA PRĘDKOŚCI POSTĘPOWEJ, ODKSZTAŁCENIA I OBROTU ELEMENTÓW PŁYNU. RÓWNANIE CAUCHY'EGO-HELMHOLTZA

3.4.1. WYPROWADZENIE RÓWNAŃ CAUCHY'EGO-HELMHOLTZA

Twierdzenie Cauchy'ego-Helmholtza można sformułować w sposób następujący. Elementarny ruch dowolnego elementu płynu złożony jest z trzech składników: przesunięcia postępowego, odkształcenia i chwilowego obrotu.

Jeżeli oznaczmy prędkość w punkcie A obranym jako biegun przez $\bar{v}_A$, to wektor prędkości punktu M znajdującego się w nieskończenie małej odległości od bieguna A można przedstawić w postaci geometrycznej sumy trzech wektorów: $\bar{v}_A$ - prędkości postępowej bieguna A, $\bar{v}_1$ - prędkości odkształcenia oraz $\bar{v}_2$ - prędkości obrotu względem chwilowej osi przechodzącej przez biegun A. A więc prędkość w punkcie M będzie równa

$$\bar{v} = \bar{v}_A + \bar{v}_1 + \bar{v}_2.$$

Dla uzasadnienia tego twierdzenia rozważmy w obszarze przepływu elementarny prostopadłościan o krawędziach dx, dy, dz (rys.3.7). Oznaczmy składowe wektora prędkości $\bar{v}$ w punkcie $A(x, y, z)$ przez v_x, v_y, v_z . Wektor prędkości $\bar{v}$ w punkcie $M(x + dx, y + dy, z + dz)$ znajdującym się w ciągłym obszarze przepływu będzie równy wektorowi prędkości $\bar{v}_A$ w punkcie $A(x, y, z)$ powiększonemu o różniczkę zupełną wektora $d\bar{v}$, zatem

$$\bar{v} = \bar{v}_A + d\bar{v}.$$